

В. І. Проскуряков, Р. Д. Юрійчук
Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра дизайну архітектурного середовища

ПОПЕРЕДНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АРХІТЕКТУРНОЇ ТИПОЛОГІЇ БУДИНКІВ ДОБИ ФУНКЦІОНАЛІЗМУ В М. ЧЕРНІВЦІ. НА ПРИКЛАДІ ЖИТЛА

© Проскуряков В. І., Юрійчук Р. Д., 2017

Висвітлено попередні результати дослідження принципів архітектурної типології будівель архітектури доби функціоналізму в м. Чернівці. Проаналізовано дев'яносто три житлові будинки, сім громадських і один промисловий об'єкт.

Ключові слова: архітектурна спадщина, Чернівці, функціоналізм.

Постановка проблеми

У Львівській архітектурній школі на кафедрах дизайну архітектурного середовища, дизайну та основ архітектури, архітектурного проектування досліджують архітектурні, урбаністичні і середовищні об'єкти в м. Чернівці. Однак деякі аспекти дослідження цих об'єктів, що формують архітектуру міста Чернівці, потребують глибшого вивчення.

Аналіз наукових досліджень та публікацій

У працях професора В. І. Проскурякова, доцентів О. В. Проскурякова [1], [3], О. І. Ремешило-Рибчинської [2], С. Біленкової, Б. Колоска, І. Коротун, Ю. Богданової і ін. опубліковано результати дослідження генези та розвитку архітектурної спадщини міста Чернівці. Однак архітектура міста доби функціоналізму малодосліджена, принципи її творення і типологія маловідома і фахівцям, і широкому архітектурному загалу.

Формулювання цілі статті

Мета статті – запропонувати архітектурно-типологічну класифікацію житлових будинків у м. Чернівці доби функціоналізму.

Виклад основного матеріалу

Найпомітнішою архітектурною спадщиною м. Чернівців є та, що сформувалася в XIX і першій половині XX століття. Передусім це архітектура Чернівців періоду еkleктики. З першої половини XIX століття домінував класицизм, а пізніше активно формувалася архітектура еkleктики – наприклад, архітектура кафедрального собору, будинок Буковинського крайового сейму, будинку Єврейської школи, еkleктичні будинки вул. Панській залишили по собі будинки високого класу – житла, музеїв, навчальних закладів, палаців тощо. Найпоширеніші стильові напрямки еkleктики – неоренесанс, необароко, неоготика XIX століття. А на початку XX століття творчі напрямки архітектурних пошуків формалізувалися у напрямки стилю модерн, флоральний стиль, модернізовану неокласику, раціональний модерн [4]. Найпомітнішим стильовим архітектурним явищем міжвоєнного періоду в Чернівцях XX століття став функціоналізм.

Функціоналізм став важливим явищем практично у всіх країнах Європи першої половини ХХ ст. Основним принципом творення архітектурної форми функціоналізму була просторово-дійова організація будівель. Функціоналізм подарував світу широку палітру типів промислових, громадських та житлових будинків – коридорного та галерейного типу, з квартирами у двох рівнях з уніфікованим устаткуванням і зручним для трансформації інтер'єром. Архітектура об'єктів функціоналізму легко інтегрувалась з національними особливостями архітектури різних країн, що швидко зробило цей напрям інтернаціональним. Усе це можна сказати і про Чернівці, які з 11 листопада 1918 року увійшли до складу королівської Румунії і стали другим містом Румунії за кількістю населення – 140 тис. осіб [5]. “Воз'єднання” Буковини і м. Чернівці із Румунією за підтримки окупаційних військ, проголосив терміново скликаний “Генеральний конгрес Буковини”. На наступні 26 років (за невеликої перерви в 1940–44 рр.) місто Чернівці перетворилося на місто Чернеуць. Румуни будували багато і масштабно, залучаючи американські будівельні фірми, а залишена ними функціоналістична архітектурна спадщина і тепер ефективно збагачує архітектуру історичного центру, на межі і за його межею. За двадцять шість років входження Чернівців до складу Румунії було збудовано: дев'яносто три житлові будинки, сім громадських та один об'єкт промислової архітектури, що і тепер відіграють визначальну роль у формуванні архітектурно-просторового середовища міста.

Найважливіша група будівель житлова. За типом житла можна виокремити два основні напрямки: житло і житло на межах функцій.

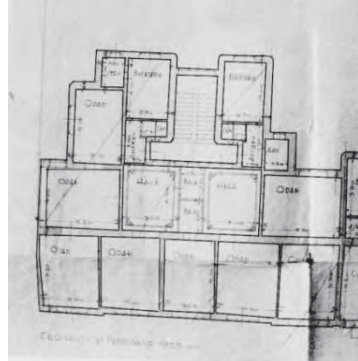
За схемами планів житлові функціоналістичні будинки можна класифікувати так:

- плани у вигляді секцій: на вул. Українській, 15; на вул. 28 червня, 1; на вул. Л. Українки, 8 тощо;
- секційно-коридорні: на вул. Університетська, 4, на розі вул. Української та Доброго.

Секційні рішення переважають (див. табл. 1).

Таблиця 1

Типологія житлових будинків за схемою планів

Типи:	Секційні	Секційно-коридорні
№ типу	1	2
К-сть:	58	5
Приклади:	вул. 28 червня 	вул. Університетська
Схема плану		

Поверховість житла формують будинки двох, трьох, чотирьох і п'яти поверхів. Переважну частину складають три і чотириповерхові будинки (див. табл. 2).

Таблиця 2

Типологія житлових будинків за поверховістю

Поверховість	2	3	4	5
№ типу	1	2	3	4
К-сть:	2	21	42	9
Приклади:	вул. Гагаріна 	вул. Українська 	вул. Сковороди 	вул. Шептицького

Будинки обладнані вертикальними комунікаціями і ліфтами. Мають наскрізні проїзди або проходи в подвір'я, в яких були запроєктовані технічні будівлі. Будинки обладнані евакуаційними сходами, виходами. Житло на межах функцій можна диференціювати на житло з елементами обслуговування і на житло зі складськими приміщення, під які відводилися цокольні або перші поверхи (див. табл. 3).

Таблиця 3

Типологія житлових будинків на межах функцій

Типи:	Житло з елементами обслуговування	Житло із складськими приміщеннями
№ типу	1	2
К-сть:	11	4
Приклади:	вул. Сковороди 	вул. Сковороди

Форми планів функціоналістичних житлових будинків формують три групи – фронтально-лінійні, кутові та у вигляді кварталів. Серед фронтально-лінійних зустрічаються тиреподібні, Г-подібні, П-подібні, Т-подібні (див. табл. 4). Другі плани є у вигляді несиметричних Т-подібних, у вигляді півхреста, квадратні, прямокутні. Форми планів можуть бути цілим кварталом або його частиною. Багато житлових будинків спроектували і збудували архітектори А.-Л. Вебер, А. Флемінгер, Герман Каган, також можливо видатні проектувальники і будівничі відомих громадських будівель у Чернівцях Х. Крянге, К. Селеджяну і ін.

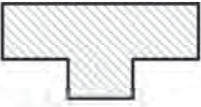
Палітра архітектурних засобів оздоблення фасадів цими архітекторами складалася з вхідних порталів, брам, вікон різних розмірів, прив'язаних до функцій приміщень, еркерів,

сходів, веж, цоколів, карнизів, супрематичних архітектурно-декоративних і архітектурно-конструктивних елементів.

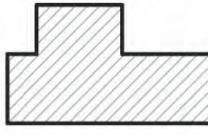

За архітектурно-урбаністичним рішенням житлові будинки доби функціоналізму формують фасади вулиць, акцентують перехрестя, створюють ансамблеві композиції.

Таблиця 4

Типологія житлових будинків за формою планів

Групи типів:	Фронтально-лінійні форми планів			
Типи:	Лінійні	“Г”-подібні	“П”-подібні	“Т”-подібні
№ типу	1	2	3	4
К-сть:	3	4	7	2
Схеми:	пров. Калішніни	вул. Крилова	вул. А Вавілова	вул. Сковороди
				

Продовження таблиці 4

Групи типів:	Кутові форми планів			
Типи:	Півхреста	Несиметричні “Г”-подібні	Квадратно-кутові	Прямокутно-кутові
№ типу	1	2	3	4
К-сть:	6	1	10	11
Схеми:	вул. Університетська	вул. Островського	вул. В. Симовича	вул. Сагайдачного
				

Продовження таблиці 4

Групи типів:	Квартальні форми планів			
Типи:	Квартал	Кут кварталу	Частина кварталу	Центр кварталу
№ типу	1	2	3	4
К-сть:	3	11	8	7
Схеми:	вул. Калініна	вул. Гьоте	вул. Університетська	вул. Крилова
				

Висновки

На початок XXI століття поза увагою українських вчених залишилися більшість будинків і споруд житлової, громадської і промислової архітектури функціоналізму в м. Чернівці. Особливо це стосується житлової архітектури, що нараховує 93 будинки. Професійний інтерес викликають не тільки архітектурно-типологічні аспекти формування названих будівель, але і проектні особливості методів архітекторів, що їх створили, та інформація про їхню творчу діяльність. Цікавими для нашої української сучасної архітектурної практики може стати дослідження подібностей, відмінностей, автентики, запозичення і синтезу у формуванні функціоналістичної архітектури Чернівців і міст Румунії та Європи не тільки в галузі житлової архітектури, а й архітектури громадських і промислових будинків.

1. Віктор Проскураков. *Феномен архітектури міського театру в Чернівцях [Текст] / В. Проскураков // Архітектурна спадщина Чернівців австрійської доби: матеріали міжнародної наукової конференції (Чернівці, 1–4 жовтня 2001 р.) / упоряд. Петро Рихло. – Чернівці: Золоті литаври, 2003. – С. 147–158.* 2. Ореста Ремешило-Рибчинська. *Впливи архітектурно-будівельних чинників на формування образу просторових картин виднокраю міста Чернівці та Буковини XIX – поч. XX ст. [Текст] / О. Ремешило-Рибчинська // Архітектурна спадщина Чернівців австрійської доби: матеріали міжнародної наукової конференції (Чернівці, 1–4 жовтня 2001 р.) / упоряд. Петро Рихло. – Чернівці: Золоті литаври, 2003. – С. 35–44.* 3. Проскураков В. *Театральні споруди як архітектурні феномени у забудові міста (на прикладі Ф. Фельмера, Г. Гельмера, Ф. Кізлера) [Текст] / Проскураков В., Проскураков О. // Досвід та перспективи розвитку міст України. Наукові дослідження в містобудуванні: зб. наук. праць. – Вип. 9 / відп. редактор Ю. М. Білоконь. – К.: Ін-т “Діпромісто”, 2005. – С. 140–162.* 4. Біленкова С. В. *Архітектурна спадщина Чернівців XIX – першої половини XX ст. та проблеми її збереження. Чернівці: історія і сучасність (Ювілейне видання до 600-річчя першої писемної згадки про місто) [кол. монографія] / В. М. Богушанський, С. В. Біленкова, О. В. Добрянський та ін. ; за заг. ред. В. М. Богушанського. – Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – С. 349–386.* 5. Ірина Коротун. *Етапи розвитку та забудови міста Чернівці. Формування історико-культурної заповідної території [Текст] / Архітектурна спадщина Чернівців австрійської доби: матеріали міжнародної наукової конференції (Чернівці, 1–4 жовтня 2001 р.) / упоряд. Петро Рихло. – Чернівці: Золоті литаври, 2003. – С. 9–17.*

V. Proskuriakov, R. Yuriychuk

Lviv Polytechnic National University,
Department of architectural environment design

PRELIMINARY RESULTS OF RESEARCHING THE PRINCIPLES OF ARCHITECTURAL TYPOLOGY OF FUNCTIONALISM EPOCH BUILDINGS IN THE CITY OF CHERNIVTSI. ON THE EXAMPLE OF DWELLING

© Proskuriakov V., Yuriychuk R., 2017

The aim of the publication is an attempt to suggest the architecturally-typological classification of residential buildings in the city of Chernivtsi during functionalism epoch.

Architecture of functionalism objects was easily integrated with national peculiarities of the architecture of different countries, what quickly made this style an international one. This all may be also said about Chernivtsi which since November 11, 1918 had become a part of royal Romania and the second city in Romania by the number of citizens – 140 000 people [5]. “Reunification” of Bukovina and Chernivtsi with the support of occupation forces was proclaimed by temporary assembled “General

congress of Bukovina”. Thus during next 26 years (with a small break during 1940–1944) the city of Chernivtsi turned into the city of Cherneuts. Romanians built a lot and involved American building companies extensively, moreover even nowadays left by them architecture legacy of functionalism epoch effectively enriches the architecture of historical centre, within and behind its boundaries. During twenty-six years of Chernivtsi being a part of Romania the following was built: ninety-three residential buildings, seven public and one object of industrial architecture, which still play significant role in shaping architecturally-spatial environment of the city.

The most important group of buildings is the residential one. According to the type of dwelling two key trends may be distinguished: dwelling and dwelling on the edge of functions.

By the plan schemes residential functionalistic buildings may be classified in the following way: plans in the shape of sections: at 15, Ukrainka str.; at 1, 28 chervnia str.; at 8, L. Ukrainky str. etc.; section-corridor ones: at 4, Universytetska str., on the corner of Ukrainka and Dobrogo str.

Section solutions prevail (see table 1). Number of stories of the dwelling is formed by two-, three-, four- and five-storied buildings. Three- and four-storied buildings prevail over the others (see table 2).

The houses are equipped with vertical communications and lifts. They have thoroughfares or passageways to the yards where technical buildings had been projected. The houses have emergency exits and stairs. Dwelling on the edge of functions may be divided into dwelling with elements of service and dwelling with storages, which were the ground or first floors (see table 3).

The shapes of plans of functionalistic residential buildings are formed by three groups – frontal-linear, angle and in the shape of squares. Among frontal-lineal it is possible to find dash-like, Г-like, П-like, T-like (see table 4). Other plans are in the shape of asymmetrical T-like, in the shape of a half-cross, square, rectangular ones. Plan shapes may occupy the whole quarter or its part. A lot of residential buildings were designed and built by such architects as A.-L. Webber, A. Fleminger, Hermann Kagan, as well as by outstanding designers and builders of famous public buildings in Chernivtsi H. Kriange, K. Seledzhianu etc.

At the beginning of the 20th century most buildings of residential, public and industrial architecture of functionalism epoch in Chernivtsi were disregarded by Ukrainian scientists. It especially relates to dwelling architecture which consists of 93 buildings. Professional interest is not only in architecturally-typological aspects of shaping the named buildings but also in project possibilities of the methods of architects who had created them and information about their creative work.

Key words: architectural heritage, Chernivtsi, functionalism.